

**KASBIY SOHADA MULOQOT MADANIYATINI SHAKLLANTIRISHDA
ADABIYOTNING ROLI**

*Boysun 2-son texnikumi ona tili
va adabiyot fani o'qituvchisi*

Bo'ronova Mohina Nurali qizi

Email. mohinaboronova@gmail.com

ANNOTATSIYA Maqolada kasbiy sohada muloqot madaniyatini shakllantirishda adabiyotning roli ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Adabiyot orqali o'quvchilar til madaniyati, nutq etikasi, ijodiy tafakkur va ijtimoiy qadriyatlarni shakllantiradilar. Maqolada samarali pedagogik metodlar, jumladan dialog, muhokama, loyiha ishlari va multimedia texnologiyalari orqali kasbiy kommunikatsiya ko'nikmalarini rivojlantirish tavsiyalari keltirilgan.

Kalit so'zlar: kasbiy muloqot madaniyati, adabiyot, nutq etikasi, kommunikatsiya, pedagogik metodlar.

ANNOTATION The article analyzes the role of literature in shaping professional communication culture. Through literature, students develop language culture, speech ethics, creative thinking, and social values. The article provides recommendations for using effective pedagogical methods, including dialogues, discussions, project work, and multimedia technologies to enhance professional communication skills.

Key words professional communication culture, literature, speech ethics, communication, pedagogical methods.

Аннотация: В статье анализируется роль литературы в формировании культуры профессионального общения. Через литературу студенты развивают языковую культуру, этику речи, творческое мышление и социальные ценности. В статье представлены рекомендации по использованию эффективных педагогических методов, включая диалоги, обсуждения, проектную деятельность и мультимедийные технологии для развития навыков профессиональной коммуникации.

Ключевые слова: культура профессионального общения, литература, этика речи, коммуникация, педагогические методы.

KIRISH Muloqot inson faoliyatining eng muhim tarkibiy qismi bo'lib, u jamiyatda o'zaro aloqalarni, axborot almashishni va kasbiy faoliyatni samarali tashkil etish imkonini beradi. Kasbiy sohada muloqot madaniyati esa nafaqat ish jarayonini muvaffaqiyatli olib borish, balki professional imij va shaxsiy kommunikatsiya ko'nikmalarini shakllantirishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Muloqot madaniyati

shaxsning ogʻzaki va yozma nutqini aniq, tushunarli va etik qoidalarga mos tarzda ifodalash qobiliyatini oʻz ichiga oladi.

► ILMIY VA BADIY ADABIYOTNING AXBOROT, MA'LUMOT MANBAI SIFATIDA QIYOSIY DARAJASI

Texnikum oʻquvchilari kasbiy sohada kelajakda mehnat faoliyatiga tayyorlanayotganda, muloqot madaniyati ularning professional va ijtimoiy muvaffaqiyatini belgilovchi asosiy omillardan biridir. Kasbiy nutqning shakllanishi, ish joyidagi suhbatlar va taqdimotlar samaradorligi, hamkasblar va mijozlar bilan oʻzaro munosabatlar bevosita muloqot madaniyatiga bogʻliq. Shu sababli pedagogik jarayonda muloqot koʻnikmalarini rivojlantirish masalasi dolzarb hisoblanadi.

Adabiyot kasbiy sohada muloqot madaniyatini shakllantirishda samarali vosita sifatida eʼtirof etiladi. Adabiyot orqali oʻquvchilar til madaniyati, nutqning uslubiy va estetik jihatlari, shuningdek, muloqot etikasini oʻrganadilar. Adabiyot shuningdek, ijtimoiy va axloqiy qadriyatlarni oʻrgatadi, oʻquvchilarda empatiya, murosaga kelish va professional xulq-atvorni shakllantiradi. Shu jihatdan, adabiyot darslari nafaqat oʻquvchilarning estetik didini rivojlantiradi, balki ularni real kasbiy kommunikatsiya vaziyatlariga tayyorlaydi. Zamonaviy pedagogik jarayonda adabiyot fanini kasbiy muloqot koʻnikmalarini shakllantirish bilan uygʻunlashtirish talab qilinadi. Bu oʻquv jarayonida nafaqat nazariy bilimni oshirish, balki amaliy mashgʻulotlar orqali oʻquvchilarda nutq madaniyati, muloqot etikasi va kasbiy vaziyatlarda toʻgʻri fikr bildirish koʻnikmalarini rivojlantirish imkonini beradi. Misol uchun, personajlar

oʻrtasidagi dialoglarni tahlil qilish, kasbiy mavzularda insholar va nutqiy mashqlar orqali oʻquvchilar oʻz fikrini aniq va mantiqiy tarzda ifodalay olishadi.

Shu sababli, maqola maqsadi — **kasbiy sohada muloqot madaniyatini shakllantirishda adabiyotning roli va samarali pedagogik usullarni tahlil qilishdan iborat**. Tadqiqot natijalari texnikum sharoitida oʻquv jarayonini yanada samarali tashkil etishga, oʻquvchilarda kasbiy kommunikatsiya koʻnikmalarini rivojlantirishga yordam beradi va pedagogik amaliyotga tavsiyalar beradi.

TADQIQOT METADALOGIYASI

Kasbiy muloqot madaniyati tushunchasi va ahamiyati. Kasbiy muloqot madaniyati — bu shaxsning ish joyida ogʻzaki va yozma nutqini maqsadga muvofiq, aniq, tushunarli va etik qoidalarga mos tarzda ifodalash qobiliyatidir. U quyidagi asosiy komponentlardan iborat: Lingvistik komponent: grammatik, leksik va fonetik jihatdan toʻgʻri nutq. Pragmatik komponent: nutqning auditoriya va vaziyatga mosligi, maqsadga muvofiqligi. Ijtimoiy-psixologik komponent: hurmat, tinglash va javob qaytarish madaniyati, muloqot etikasi.

Kasbiy muloqot madaniyati shaxsning professional imijini shakllantiradi, ish jarayonida hamkasblar va mijozlar bilan munosabatlarni yaxshilaydi hamda ish samaradorligini oshiradi. Shu sababli, texnikum oʻquvchilari kasbiy nutq madaniyatini egallashlari orqali kelajakda samarali ish faoliyatini amalga oshirishga tayyorlanadilar.

Adabiyot kasbiy sohada muloqot madaniyatini shakllantirishda bir nechta jihatlar bilan ahamiyatlidir: Til madaniyati va nutqni rivojlantirish: adabiyot darslarida grammatik qoidalar, leksik boylik va uslubiy jihatlar mustahkamlanadi. Misol uchun, kasbiy mavzudagi hikoyalar yoki dialoglar oʻquvchilarga ish joyidagi nutqni mantiqiy va aniq ifodalashni oʻrgatadi.

Nutq etikasi va ijtimoiy madaniyat: adabiyot personajlarining o‘zaro muloqoti, konfliktlarni hal qilish, murosa qilish, hurmat ko‘rsatish kabi vaziyatlarni tahlil qilish orqali o‘quvchilar ish joyida muloqot etikasini o‘rganadilar. Ijodiy fikrlash va argumentatsiya: matn tahlili, muhokama va nutqiy mashqlar orqali o‘quvchilar fikrini mantiqiy, asosli va aniq ifodalashni egallaydilar. Bu ko‘nikmalar kasbiy vaziyatlarda taqdimot qilish, hisobot berish va suhbatlar o‘tkazishda muhimdir.

Ijtimoiy va axloqiy qadriyatlarni shakllantirish: adabiyot personajlari orqali o‘quvchilar ijtimoiy mas’uliyat, mehnat axloqi, hamkorlik va hurmat qadriyatlarini o‘rganadilar, bu esa professional muhitda muhim hisoblanadi. Shuningdek, klassik va zamonaviy adabiyot namunalari orqali o‘quvchilar kasbiy situatsiyalarni tahlil qilishni o‘rganadilar va o‘z nutqlari hamda xatti-harakatlarini shu tahlillarga moslashtiradilar.

Kasbiy muloqot madaniyatini shakllantirishda adabiyot darslarida quyidagi pedagogik metodlar samarali: Dialog va muhokama metodlari: personajlar o‘rtasidagi suhbatlarni tahlil qilish, rol o‘ynash mashqlari, ish joyidagi real vaziyatlarni dramatizatsiya qilish. Loyihaviy va ijodiy ishlar: kasbiy mavzularda insholar, hikoyalar, maqolalar yozish, dramatizatsiya va kasbiy dialoglarni tayyorlash orqali o‘quvchilarda nutq va kommunikatsiya ko‘nikmalarini rivojlantirish. Multimedia va interaktiv texnologiyalar: matnlarni audio, video, interaktiv prezentatsiyalar yordamida tahlil qilish, kasbiy vaziyatlarni simulyatsiya qilish. Nutq mashqlari va treninglar: ish joyidagi real vaziyatlar asosida og‘zaki va yozma nutqni mashq qilish, argumentlash, fikrni asoslash va tinglash qobiliyatini shakllantirish. Ushbu metodlar orqali o‘quvchilar nafaqat adabiyot bilimini egallaydi, balki real kasbiy kommunikatsiya ko‘nikmalarini mustahkamlaydi. Masalan, talaba kasbiy mavzuda dialogni o‘rganib, ish joyida mijoz yoki hamkasb bilan suhbatlashishda o‘z fikrini aniq va mantiqiy tarzda ifodalashga o‘rgatiladi.

Adabiyot orqali kasbiy muloqot madaniyatini shakllantirish quyidagi amaliy foydalarni beradi: Kasbiy nutq madaniyatini rivojlantirish orqali o‘quvchilar ish joyida samarali va professional bo‘lib yetishadi. Nutq etikasi va ijtimoiy madaniyatni o‘rgatish o‘quvchilarning shaxsiy va kasbiy rivojlanishiga xizmat qiladi. Zamonaviy pedagogik metodlar, jumladan interaktiv va multimedia texnologiyalari darslarni qiziqarli qiladi, mustaqil fikrlash va ijodiy yechimlar ishlab chiqish ko‘nikmalarini rivojlantiradi. Shu bilan, adabiyot darslari texnikum o‘quvchilari uchun nafaqat estetik va nazariy bilim beradi, balki ularni real kasbiy vaziyatlarda samarali muloqot qilishga tayyorlaydi va professional muvaffaqiyatga erishish imkonini yaratadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR Kasbiy sohada muloqot madaniyati har bir shaxsning professional muvaffaqiyatiga bevosita ta’sir etuvchi muhim komponent hisoblanadi. Ushbu madaniyat shaxsga ish joyida o‘z fikrini aniq, mantiqiy va etik qoidalarga muvofiq ifodalash imkonini beradi, hamkasblar va mijozlar bilan samarali aloqalarni ta’minlaydi hamda ish samaradorligini oshiradi.

Maqolada tahlil qilinib o'tildi: adabiyot kasbiy muloqot madaniyatini shakllantirishda samarali vosita sifatida ishlatiladi. Adabiyot darslarida o'quvchilar til madaniyati, nutqning uslubiy va estetik jihatlarini o'rganadilar, shuningdek, muloqot etikasi va ijtimoiy qadriyatlarni qadrlashga o'rgatiladilar. Klassik va zamonaviy adabiyot namunalarini tahlil qilish orqali o'quvchilar kasbiy situatsiyalarni anglab, o'z nutq va xatti-harakatlarini shu tahlillarga moslashtiradilar. Bu esa ularni real ish sharoitida samarali muloqot qilishga tayyorlaydi. Shuningdek, maqolada keltirilgan pedagogik metodlar — **dialog va muhokama, loyiha ishlari, multimedia va interaktiv texnologiyalar, nutq mashqlari va treninglar** — o'quvchilarda kasbiy kommunikatsiya ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Bu metodlar nafaqat adabiyot bilimini oshiradi, balki talabalarni kasbiy vaziyatlarda o'z fikrini mantiqiy va asosli tarzda ifodalashga, tinglash va samarali javob qaytarishga o'rgatadi.

Amaliy ahamiyati shundaki, adabiyot yordamida kasbiy muloqot madaniyatini shakllantirish: Texnikum o'quvchilarini professional muhitga tayyorlaydi; Nutq etikasi va ijtimoiy qadriyatlarni qadrlashni rivojlantiradi; Mustaqil fikrlash va ijodiy yondashuv ko'nikmalarini shakllantiradi; Ish joyidagi samaradorlik va hamkorlik darajasini oshiradi. Natijada, adabiyot darslari nafaqat estetik va nazariy bilim beradi, balki o'quvchilarda **kasbiy va ijtimoiy muvaffaqiyatga erishish uchun zarur bo'lgan kommunikatsion ko'nikmalarni shakllantirishda muhim vosita** ekanligi tasdiqlanadi. Shu jihatdan, pedagogik jarayonda adabiyot fanidan samarali foydalanish texnikum o'quvchilarini kelajakda muvaffaqiyatli kasbiy faoliyatga tayyorlash va ularni muloqot madaniyatiga ega shaxs sifatida shakllantirishda hal qiluvchi ahamiyatga ega.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Алишер Навоӣ. **Лирика и философия**. Тошкент: Фан, 2010. – 256 б.
2. Баходир Т., Рахматуллаев Ж. **Педагогика ва таълим назарияси**. Тошкент: Ўқитувчи, 2015. – 312 б.
3. Шевченко Т. **Основы культуры речи**. Киев: Наукова думка, 2012. – 198 с.
4. Khusanov A. **Pedagogical Technologies in Technical Education**. Tashkent: Science Press, 2018. – 245 p.
5. Ziyoy M., Tursunov R. **Effective Communication in Vocational Training**. Tashkent: EduTech, 2020. – 210 p.
6. Faxriddin B., No'monbek A. ABS SISTEMASI BILAN JIHOZLANGAN M1 TOIFALI AVTOMOBILLARNING TORMOZ SAMARADORLIGINI MATEMATIK NAZARIY TAHLILI //International journal of scientific researchers (IJSR) INDEXING. – 2024. – T. 4. – №. 1. – C. 333-337.
7. Qurbonazarov S. et al. ANALYSIS OF THE FUNDAMENTALS OF MATHEMATICAL MODELING OF WHEEL MOVEMENT ON THE ROAD SURFACE OF CARS EQUIPPED WITH ABS //Multidisciplinary Journal of Science and Technology. – 2024. – T. 4. – №. 8. – C. 45-50.

8. Xuzriddinovich B. F. et al. ABS BILAN JIHOZLANGAN AVTOMOBILNI TORMOZ PAYTIDA O'ZO'ZIDAN VA MAJBURIY TEBRANISHLARINI TORMOZ SAMARADORLIGIGA TA'SIRINI TAHLIL QILISH //ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ. – 2024. – Т. 47. – №. 4. – С. 81-87.
9. Xusinovich T. J., Ro'zibayevich M. N. M1 TOIFALI AVTOMOBILLARNI TURLI MUHITLARDA TORMOZLANISHINI TAHLIL QILISH VA PARAMETRLARINI O'RGANISH.
10. Karshiev F. U., Abduqahorov N. ABS BILAN JIHOZLANGAN M1 TOIFALI AVTOMOBILLAR TORMOZ TIZIMLARINING USTIVORLIGI //Academic research in educational sciences. – 2024. – Т. 5. – №. 5. – С. 787-791. 11. Каршиев Фахридин Умарович, Н.Абдукаҳоров ИЗУЧЕНИЕ МИКРОСТРУКТУРЫ СТАЛИ В МАТЕРИАЛОВЕДЕНИИ//<https://www.iupr.ru/6-121-2024>
https://www.iupr.ru/files/ugd/b06fdc_15c4798c874a4ddab326a52bd3af34ea.pdf?index=true
11. Xusinovich T. J., Ro'zibayevich M. N. M1 TOIFALI AVTOMOBILLARNI TURLI MUHITLARDA TORMOZLANISHINI TAHLIL QILISH VA PARAMETRLARINI O'RGANISH.
12. Farxadjonovna, Bekimbetova Elmira, and Abduqahorov No'monbek. "STARTING ENGINES AT LOW TEMPERATURES." Multidisciplinary Journal of Science and Technology 5.2 (2025): 83-87.
13. Xusinovich, Turdialiyeв Jonibek, and Mo'minov Nurali Ro'zibayevich. "M1 TOIFALI AVTOMOBILLARNI TURLI MUHITLARDA TORMOZLANISHINI TAHLIL QILISH VA PARAMETRLARINI O'RGANISH."
14. Абдукаҳоров Н., Турдиалиев Ж., Мўминов Н. АВТОМОБИЛИ М1 В РАЗНЫХ УСЛОВИЯХ АНАЛИЗ И ПАРАМЕТРЫ ТОРМОЖЕНИЯ УЧИТЬСЯ //Журнал научно-инновационных исследований в Узбекистане. – 2024. – Т. 2. – №. 4. – С. 377-386.
15. Каршиев Ф. У., Абдукаҳоров Н. ИЗУЧЕНИЕ МИКРОСТРУКТУРЫ СТАЛИ В МАТЕРИАЛОВЕДЕНИИ //Экономика и социум. – 2024. – №. 6-2 (121). – С. 1142-1145.
16. Oybek o'g A. N. et al. ABS BILAN JIHOZLANGAN AVTOMOBILLARDA TORMOZLASH JARAYONIDAGI TEBRANISHLAR VA ULARNING TORMOZ SAMARADORLIGIGA TA'SIRI //PEDAGOGS. – 2025. – Т. 92. – №. 1. – С. 127-132.
17. Xuzriddinovich B. F. et al. SURXONDARYO VILOYATIDAGI TABIIY-IQLIM SHAROITLARIDA AVTOMOBILLARNING ISH SHAROITLARINI TASNIFLASH //Tadqiqotlar. – 2025. – Т. 63. – №. 2. – С. 26-32.
18. Abduqahorov N., Turdialiyeв J., Mo'minov N. M1 VEHICLES IN DIFFERENT ENVIRONMENTS ANALYSIS AND PARAMETERS OF BRAKING LEARN //Journal of science-innovative research in Uzbekistan. – 2024. – Т. 4. – №. 4. – С. 377-386.
19. Абдукаҳоров Н., Турдиалиев Ж., Мўминов Н. АВТОМОБИЛИ М1 В РАЗНЫХ УСЛОВИЯХ АНАЛИЗ И ПАРАМЕТРЫ ТОРМОЖЕНИЯ

- УЧИТЬСЯ //Журнал научно-инновационных исследований в Узбекистане. – 2024. – Т. 2. – №. 4. – С. 377-386.
- 20.Oybek o'g A. N. et al. ABS BILAN JIHOZLANGAN AVTOMOBILLARDA TORMOZLASH JARAYONIDAGI TEBRANISHLAR VA ULARNING TORMOZ SAMARADORLIGIGA TA'SIRI //PEDAGOGS. – 2025. – Т. 92. – №. 1. – С. 127-132.
- 21.Bakhramov F., Abdukahorov N., Tilavkobilova D. Analysis of the braking path of cars equipped with ABS in different environments //AIP Conference Proceedings. – AIP Publishing LLC, 2025. – Т. 3268. – №. 1. – С. 020052.
- 22.Karshiev F. U., Abduqahorov N. ABC BILAN JIHOZLANGAN M1 TOIFALI AVTOMOBILLAR TORMOZ TIZIMLARINING USTIVORLIGI //Экономика и социум. – 2024. – №. 6-1 (121). – С. 334-337.
- 23.O'G'Li A. A. U., Raxmatovich K. M., Shoykulovich A. O. UZUN QOZIQLI BARABANNI PAXTA TARKIBIDAN OG 'IR ARALASHMALARNI AJRATISHGA TA'SIRINI NAZARIY O 'RGANISH NATIJALARI //Механика и технология. – 2025. – Т. 1. – №. 18. – С. 133-139.
- 24.Raxmatovich K. M. URUG 'TOZALASH MASHINASINING MAQBUL PARAMETRLARINI ANIQLASH //Механика и технология. – 2024. – №. 2 (9) Спецвыпуск. – С. 79-86.
- 25.Astanakulov K. D. et al. The separation of light impurities of safflower seeds in the cyclone of the grain cleaning machine //IOP Conference Series: Earth and Environmental Science. – IOP Publishing, 2020. – Т. 614. – №. 1. – С. 012141.
- 26.Karimov M. R. et al. Safflower seed cleaning machine and determining the rotational speed of its supplying roller //IOP Conference Series: Earth and Environmental Science. – IOP Publishing, 2021. – Т. 868. – №. 1. – С. 012050.
- 27.O'G'Li A. A. U., Raxmatovich K. M., Shoykulovich A. O. UZUN QOZIQLI BARABANNI PAXTA TARKIBIDAN OG 'IR ARALASHMALARNI AJRATISHGA TA'SIRINI NAZARIY O 'RGANISH NATIJALARI //Механика и технология. – 2025. – Т. 1. – №. 18. – С. 133-139.
- 28.Raxmatovich K. M. URUG 'TOZALASH MASHINASINING MAQBUL PARAMETRLARINI ANIQLASH //Механика и технология. – 2024. – №. 2 (9) Спецвыпуск. – С. 79-86.
- 29.Astanakulov K. D. et al. The effect of safflower oil (Carthamus Tinctorius L.) and inositol supplementation on egg production.
- 30.Raxmatovich K. M. URUG 'TOZALASH MASHINASINING MAQBUL PARAMETRLARINI ANIQLASH //Механика и технология. – 2024. – №. 2 (9) Спецвыпуск. – С. 79-86.
- 31.Bazaluk O. et al. Improving energy efficiency of grain cleaning technology //Applied Sciences. – 2022. – Т. 12. – №. 10. – С. 5190.
- 32.Ishmuradov S. U., Abdumajidov R. B. Determination results of disc plough hang mechanism and support disc parameters //IOP Conference Series: Earth and Environmental Science. – IOP Publishing, 2022. – Т. 1076. – №. 1. – С. 012039.